

การลดขยะพลาสติกด้วยการใช้มาตรการที่เป็นรูปธรรมร่วมกับการรณรงค์ให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้

ในช่วงระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา มีการนำพลาสติกและโฟมมาใช้ในรูปแบบของบรรจุภัณฑ์ต่างๆ มากขึ้น ข้อมูลจากกรมควบคุมมลพิษ พบว่า ประเทศไทยมีการบริโภคถุงพลาสติกหิ้ว 45,000 ล้านใบต่อปี เฉลี่ยคนละ 8 ใบต่อวัน โฟมบรรจุอาหาร 6,758 ล้านใบต่อปี แก้วพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว 9,750 ล้านใบต่อปี ซึ่งพลาสติกและโฟมเหล่านี้เป็นวัสดุที่ย่อยสลายยาก ต้องใช้เวลาในการย่อยสลายหลายร้อยปี เมื่อไม่ได้รับการจัดการที่ถูกต้อง ภายหลังการบริโภค ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางบกและทางทะเล และจากการที่พลาสติกมีคุณสมบัติที่ยากต่อการสลายตัวและเสื่อมสภาพ ทำให้ขยะพลาสติกคงอยู่ได้เป็นเวลานาน กลายเป็นชิ้นเล็กๆ ซึ่งมองเห็นไม่ชัดเจน หรือไม่ใคร่พลาสติกสามารถแทรกลงไปในพื้นที่ดินหรือแหล่งน้ำและปนเปื้อนสู่ห่วงโซ่อาหารจนเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน

ข้อมูลของโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme : UNEP) รายงานในวันจัดกิจกรรมวันสิ่งแวดล้อมโลกวันที่ 5 มิถุนายน 2561 ว่าแต่ละปีทั่วโลกมีปริมาณขยะพลาสติกกว่า 13 ล้านตันไหลลงสู่ทะเล ซึ่งประเทศไทยได้ถูกจัดอยู่ในลำดับที่ 6 ของประเทศที่มีขยะพลาสติกในทะเลมากที่สุดในโลก โดยมีสัดส่วนของถุงพลาสติกสูงที่สุดร้อยละ 16 สำหรับในปี 2561 UNEP ได้มีการรณรงค์ลดปริมาณขยะพลาสติกเนื่องในวันสิ่งแวดล้อมโลก ภายใต้คำขวัญที่ว่า “Beat Plastic Pollution If you can’t reuse it, refuse it : จัดการกับมลพิษขยะพลาสติก หากคุณไม่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้ ก็ปฏิเสธที่จะใช้มันเสีย”

UNEP ระบุว่า มี 75 ประเทศที่ออกมาตรการลดใช้ถุงพลาสติกในระดับที่แตกต่างกัน ทั้งการยกเลิกใช้อย่างเด็ดขาดทั้งใช้และขาย มาตรการที่ดำเนินการกับผู้ขาย เช่น กำหนดให้เก็บเงินค่าถุงจากลูกค้า หรือการใช้ถุงที่ทำจากวัสดุทดแทน เป็นต้น มาตรการที่ใช้กับผู้บริโภค เช่น การจ่ายค่าถุงพลาสติก ณ จุดขาย เป็นต้น ซึ่งหลายประเทศดำเนินการแล้วประสบผลสำเร็จ เช่น ประเทศเดนมาร์ก เคนยา ไอร์แลนด์ ญี่ปุ่น จีน สหราชอาณาจักร ฯลฯ

คนไทยกับขยะพลาสติก

- สร้างขยะมากถึง 1.14 กิโลกรัม/คน/วัน
รวมทั้งปีมีขยะเกิดขึ้น 27.04 ล้านตัน
- 1 คน ใช้ถุงพลาสติกเฉลี่ย 8 ใบต่อวัน
หรือวันละกว่า 500 ล้านใบ/คนทั้งประเทศ
- ถุงพลาสติกเป็นขยะทะเลที่มีสัดส่วนสูงที่สุด 16 %
- ศูนย์วิจัยนิตาโพล : จัดเก็บค่าธรรมเนียม
การใช้ถุงพลาสติก 1 ถุง = 1-2 บาท
- การแก้ปัญหาขยะ เป็น 1 ใน 10 ด้านของแผนยุทธศาสตร์
ระดับชาติระยะ 20 ปี และแผนฯ 12

ที่มา : กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

คนไทยใช้...
ถุงพลาสติกมากแค่ไหน ?

ปริมาณการใช้ถุงพลาสติกในประเทศไทย 45,000 ล้านใบ/ปี

- ตลาดสดเทศบาลและเอกชนฯ 18,000 ล้านใบ
- ร้านขายของชำ 13,500 ล้านใบ
- ห้างสรรพสินค้าและร้านสะดวกซื้อ 13,500 ล้านใบ

ใน 1 วันเราทิ้งถุงพลาสติกมากแค่ไหน ?

- กรุงเทพมหานคร 1,400 ใบ
- กรุงเทพมหานคร 85,000 ใบ
- กรุงเทพมหานคร 5,000,000 ใบ
- กรุงเทพมหานคร 123,000,000 ใบ

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ



ระยะเวลาในการย่อยสลายโฟม

- โฟม หลายร้อยปี
- ถุงพลาสติก ใช้เวลา 450 ปี
- กระป๋องอลูมิเนียม 80 – 100 ปี
- ถ้วยกระดาษเคลือบไข 5 เดือน
- เศษกระดาษ 2 – 5 เดือน

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ

ตัวอย่างการดำเนินการลดการใช้พลาสติกในต่างประเทศ

ประเทศ	นโยบาย / มาตรการ	ผลลัพธ์
บังคลาเทศ	- ประเทศแรกที่ประกาศกฎหมายห้ามผลิตและให้ถุงพลาสติกแก่ผู้ซื้อในปี 2002 ผู้ที่ฝ่าฝืนจะถูกปรับครั้งละ 2,000 ดอลลาร์	ขยะจากถุงพลาสติกลดลงอย่างมีนัยสำคัญ
ญี่ปุ่น	- ออกกฎหมายการนำพลาสติกกลับมาใช้ - เก็บภาษีถุงพลาสติก โดยร้านค้าให้สติกเกอร์กับผู้ซื้อของที่ไม่ต้องการถุงพลาสติก 25 ดวงแลกได้ 100 เยน	-
ไต้หวัน	- ออกกฎหมายเพื่อดำเนินนโยบายห้ามใช้ถุงพลาสติก และกล่องโฟม	พลาสติก ลดลง 80%
จีน	- ห้ามใช้ถุงพลาสติกที่มีความหนาน้อยกว่า 0.025 มม. และให้เก็บภาษีถุงพลาสติกจากผู้บริโภค	ถุงพลาสติก ลดลง 66%
สหราชอาณาจักร	- ให้ผู้บริโภคเสียเงินค่าถุงพลาสติกใบละ 5 เพนซ์ หรือประมาณ 2 บาท	ถุงพลาสติก ลดลง 83%
เคนยา	- ออกกฎหมายห้ามใช้ถุงพลาสติก ผู้ฝ่าฝืนมีโทษจำคุกสูงสุด 4 ปี หรือปรับเงินสูงสุด 38,000 ดอลลาร์ หรือ 1.25 ล้านบาท	-
นิวซีแลนด์	- ประกาศกฎหมายห้ามใช้ถุงพลาสติกแบบครั้งเดียวทิ้ง โดยกำหนดช่วงเวลาผ่อนผันให้กับผู้ประกอบการจนถึงต้นปี 2019 ผู้ฝ่าฝืนจะมีโทษปรับสูงสุด 100,000 ดอลลาร์นิวซีแลนด์	-
ชิลี	- ออกกฎหมายห้ามใช้ถุงพลาสติกในธุรกิจทั่วประเทศ โดยให้ระยะเวลาธุรกิจห้างร้านขนาดใหญ่ 6 เดือนในการเลิกใช้ถุงพลาสติก ขณะที่ธุรกิจร้านค้าขนาดเล็กยืดเวลาออกไป 1 ปี ในระยะผ่อนผันจะรณรงค์ให้ประชาชนใช้ถุงผ้าทดแทน และกำหนดให้แต่ละคนใช้ถุงพลาสติกได้ไม่เกิน 2 ถุง ส่วนธุรกิจห้างร้านไหนฝ่าฝืนก็จะถูกปรับเป็นเงินราว 370 เหรียญสหรัฐหรืออเมริกา	

สำหรับประเทศไทย พบว่ายังไม่มีมาตรการโดยรวมที่ชัดเจนเพื่อจัดการปัญหาขยะพลาสติก มีเพียงหน่วยงานรัฐมหาวิทยาลัย และเอกชนบางส่วนที่ให้ความสำคัญกับการลดการใช้ถุงพลาสติก อาทิ ในปี 2558 ห้างสรรพสินค้า 16 แห่งประกาศงดบริการถุงพลาสติกแก่ลูกค้าทุกวันทั้ง 15 มหาวิทยาลัยมหิดลดำเนินโครงการ Reduce & Reuse ถุงพลาสติกในเดือนกรกฎาคม 2559 โดยงดให้ถุงพลาสติกแก่ลูกค้าของร้านสะดวกซื้อและร้านค้าในสถานศึกษา หากผู้ซื้อต้องการใช้ถุงพลาสติกต้องบริจาคเงินเพื่อซื้อถุงพลาสติกจากร้านค้าในราคาใบละ 2 บาท และกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศยกเลิกถุงพลาสติกสำหรับใส่ยาของทุกหน่วยงานในสังกัด ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2561 พร้อมขอความร่วมมือให้ประชาชนนำถุงผ้ามาใส่ยากลับบ้านแทน นอกจากนั้น ภาคเอกชน ยังได้มีการจัดกิจกรรมลดการใช้ถุงพลาสติก รวมถึงการรณรงค์ใช้ถุงผ้า โปรโมชันแจกแถมสะสมสำหรับใช้เป็นส่วนลดหรือแลกซื้อสินค้า เมื่อลูกค้าปฏิเสธที่จะรับถุงพลาสติกขณะชำระเงิน และการลดจำนวนวัสดุพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง เช่น หลอดดูดน้ำ พลาสติกห่อหลอด และพลาสติกซิลิโคนขวดน้ำดื่ม เป็นต้น

ภาครัฐได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของปัญหาขยะพลาสติก รวมทั้งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดำเนินโครงการ “ทำความดีด้วยหัวใจ ลดภัยสิ่งแวดล้อม” โดยเริ่มต้นขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมลดใช้ถุงพลาสติกหิ้วและงดใช้โฟมบรรจุอาหารในหน่วยงานภาครัฐก่อน มีกิจกรรมดังนี้ (1) มาตรการลด และคัดแยกขยะมูลฝอยในหน่วยงานภาครัฐ (2) การรณรงค์ทำความดีด้วยหัวใจ ลดรับ ลดให้ ลดใช้ถุงพลาสติก (3) การลดใช้ถุงพลาสติกหิ้วและงดใช้โฟมบรรจุอาหารในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ (4) การลดใช้ถุงพลาสติกหิ้วและงดใช้โฟมบรรจุอาหารในพื้นที่สวนสัตว์ และ (5) การจัดการขยะบ่อขยะทะเลในพื้นที่ 24 จังหวัดชายทะเล ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การลดใช้พลาสติกประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็วและยั่งยืน คือ การกระตุ้นจิตสำนึกและเปลี่ยนความคิดของคนในสังคม โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่จะเป็นพลังสำคัญช่วยลดและแก้ปัญหาขยะพลาสติก

ขณะเดียวกันต้องเริ่มใช้มาตรการลดการใช้พลาสติกอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้แนวคิดหลักเศรษฐศาสตร์ในการลดพลาสติก อาทิ การให้ผู้บริโภคจ่ายค่าถุงพลาสติก โดยเริ่มจากในห้างสรรพสินค้าหรือซูเปอร์มาร์เก็ตขนาดใหญ่ ซึ่งบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศด้านสิ่งแวดล้อม ก่อนที่จะยกระดับเป็นการเลิกใช้พลาสติกประเภทใช้แล้วทิ้งไปจนถึงสนับสนุนอุตสาหกรรมทดแทนไบโอพลาสติก แม้ว่านโยบาย

การบังคับใช้กฎหมายของประเทศหรือมาตรการบังคับต่างๆ อาจส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชน ผู้ผลิตพลาสติก และอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในประเทศเป็นอย่างมาก รวมทั้งเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายในการบังคับใช้กฎหมาย แต่ค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บและการจัดการหาที่ทิ้งขยะก็ลดลงเช่นกัน และที่สำคัญคือ ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม และการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนรุ่นลูกหลาน